दधिभक्तानि पिण्डानि सप्तसङ्ख्यानि कारयेत् ।
षट्सङ्ख्येषु च पत्रेषु माहेश्वः कल्पयेत् पृथक् ।
पिण्डेभ्यः सप्तमं पिण्डं शुचिस्थाने बहिः क्षिपेत् ।
तेभुंक्ते यद्भागच्छेच्चक्राये यागमारभेत् ।
कन्यकां योगिनीं वामां भोजयेत् सकुटुम्बकैः ।
दक्षिणां दापयेत्तासां देवतायै न चान्यथा ।
विसृज्य देवताश्चाथ नद्यां तत्कलशोदकम् ।
शकुनं वीक्षयेद्धीमान् शुभेन शुभमादिशेत् ।
विपरीते पुनः कार्ये यागं तन्तु सुविहितम् ।
प्रतिवर्षमिदं कार्यं दीर्घजीविसुतं लभेत् ।"
ॐ ह्रीं फें एकान्तोदेवतायै नमः । अनेन मन्त्रेण पूजा जपश्च कार्यः । ॥ ॥

"प्राङ्मुखः क्षत्रिकाक्षत्रे बन्धाककोटकीं हरेत् ।
तत्कन्दं पेषयेत्तोयैः कर्षमात्रं सदा पिबेत् ।
या बीजपूरं द्रवमूलमेकं
क्षीरेण पक्वं प्रपिबेत् विमिश्रम् ।
ऋतौ निजं या तु पतिं प्रयाति
दीर्घायुषं सा तनयं प्रसूते ।
मञ्जिष्ठा मधुकं कुष्ठं त्रिफला शर्करा बला ।
मेदा पयस्या काकोलीमूलक्षेत्राश्वगन्धजम् ।
अर्जुनोदा हरिद्रे द्वे हिङ्गुः कटुकरोहिणी ।
उत्पलं कुसुदं द्राक्षा काकोल्योर्मूलकद्वयम् ।
एतेषां कर्षकैर्भागैर्घृतप्रस्थं विभावयेत् ।
शतावरीरसं क्षीरं हतस्रोदं चतुर्गुणम् ।
संपिबेन्नियतं नारी नित्यं क्षीरं च भक्षयेत् ।
पुत्रान् जनयते नारी मेधावान् प्रियदर्शनान् ।
या चैवास्थिरगर्भा स्यात् या नारी जनयेन्
मृतम् ।
अल्पायुषश्च जनयेत् या च कन्याः प्रसूयते ।
योनिदोषे रजोदोषे गर्भस्रावे च भक्षयेत् ।
प्रजावर्द्धनमायुष्यं सर्वव्याधिनिवारणम् ।
नाम्ना कलहतं क्षीरदायुष्यं परिकीर्तितम् ।
नोक्तश्च वध्यमाणस्तं वदन्त्यत्र चिकित्सकाः ।
जीवत्यायुष्कवर्णाहतमत्र तु दीयते ।
अरण्यगोमयेनात्र वह्निर्ज्वाला प्रदीयते ।"
अत्र पयस्या क्षीरयुक्तभूमिकुष्माण्डम् । उत्पलं नीलम् । इति रत्नजालतन्त्रे मृतवत्साचिकित्सा । ॥ । अन्यच्च । अथ मृतवत्सासुतजीवनोपायः ।

ईश्वर उवाच ।

"गर्भः संजातमात्रेण पश्चात् मासाच्च वत्सरात् ।
म्रियते द्विजिवर्णादिर्यस्याः सा मृतवत्सका ।
यद्दीला शुभनक्षत्रे अपामार्गस्य मूलकम् ।
यद्दीला कन्यकामूलं एकवर्णगवां पयः ।
पीत्वा सा लभते गर्भं दीर्घजीविसुता भवेत् ।
वस्त्रे वस्त्रे न दातव्यं नान्यथा शङ्करोदितम् ।
बन्धाककोटिकाकन्दं मोचाराजेन पेषयेत् ।
ऋतुकाले तु सप्ताहं दीर्घजीविसुता भवेत् ।
सत्यं सत्यं प्रकर्तव्यं यथा शङ्करभाषितम् । ॥ ॥
मार्गशीर्षेऽथवा ज्येष्ठे पूर्वायां लेपिते गृहे ।
नूतनं कलसं पूर्णं गन्धतोयेन कारयेत् ।
शाखापल्लवसमायुक्तं नवरत्नसमन्वितम् ।
सुवर्णसुद्रिकायुक्तं षट्कोणमण्डले स्थितम् ।
तन्मध्ये पूजयेद्देवीमेकान्तीनामविस्मृताम् ।
गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्दीपैर्नैवेद्यसंयुतैः ।
अर्चयेद्भक्तिभावेन दुग्धं मांसं तथा मधु ।
वाराही च तथा चैन्द्री ब्राह्मी माहेश्वरी तथा ।
कौमारी वैष्णवी देवी षट्सु कोणेषु मातरः ।
पूजयेन्मन्त्रभावेन दधिपिण्डानि कारयेत् ।
सप्तसङ्ख्याप्रमाणानि षट्सङ्ख्या षट्सु पात्रतः ।
सप्तमन्तु पृथक् कृत्वा शुचिस्थाने विनिक्षिपेत् ।
तद्भुक्तं यद्भागच्छेत् कन्यका षट्कलक्षियः ।
भोजयेद्दक्षिणां दत्त्वा प्रणामं कारयेत्ततः ।
विसृज्य क्षेत्रदेवीश्च आद्यां तत्कलशोदकाम् ।
शकुनं वीक्षयेद्धीमान् शुभेन शुभमादिशेत् ।
विपरीते पुनः कार्ये यागं तावत् सुविहितम् ।
प्रतिवर्षमिदं कुर्यात् दीर्घजीविसुतं लभेत् ।
विहितोयमिदं ख्यातं नान्यथा शङ्करोदितम् ।"
अथ मन्त्रः । ॐ परं ब्रह्म परमात्मने अमुकोयद्दे दीर्घजीविसुतं कुरु कुरु स्वाहा । ॥ ॥
अथ काकवन्ध्या । ईश्वर उवाच ।
"पूर्वं पुत्रवती या सा क्वचिद्वन्ध्या भवेद्यदि ।
काकवन्ध्या तु सा ज्ञेया चिकित्सा तत्र कथ्यते ।
विष्णुक्रान्तां समूलान्तु पिष्ट्वा माहिषदुग्धके ।
महिषीजनयीवेन ऋतुकाले तु भक्षयेत् ।
एवं सप्तदिनं कुर्यात् पथ्युक्तिश्च पूर्ववत् ।
गर्भं सा लभते नारी काकवन्ध्या सुशोभनम् ।
अश्वगन्धीयमूलन्तु थाहयेत् पुष्यभास्करे ।
पेषयेन्महिषीक्षीरे पलार्द्धं भक्षयेत् सदा ।
सप्ताहाल्लभते गर्भं काकवन्ध्या चिरायुषम् ।
यस्त्रे वस्त्रे न दातव्यं नान्यथा शङ्करोदितम् ।"
अथ मन्त्रः । ॐनमः शक्तिरूपाय अस्या यद्दे पुत्रं कुरु कुरु स्वाहा । १०००० जपात् सिद्धिः । इति श्रीदत्तात्रेयतन्त्रे ईश्वरदत्तात्रेयसंवादे त्रयमवन्ध्यादीनां पुत्रकरणं नाम द्वादशपटलः ॥ क्वचिद्ग्रन्थे २० पटलः ॥

मृतसञ्जीवनी, स्त्री, (मृतं मृतशस्त्रम् जीवयतीति । जीव् + क्युट् + ङीप् च ।) गोरचदुग्धा । इति राजनिर्घण्टः ॥
मृतजीवनार्थिका विद्या । यथा । अथ मृतसञ्जीवनी विद्या ।
"आदौ प्रासादबीजं तदनु मृतिहरं तारकं
व्याहृतीश्च
प्रोच्चार्य त्र्यम्बकं यो जपति च सततं संपुटं
चाशुलोमम् ।"
मृतिहरं त्र्यक्षरमृत्युञ्जयमन्त्रम् । संपुटितमिति अनुलोमक्रमेणैव संपुटमित्यर्थः । तेन ह्रौं ततः प्रणवः ततो जूं सः ततः सप्तव्याहृतिः । मध्ये त्र्यम्बकमन्त्रः । ततो ह्रौं प्रणवः जूं सः ततः सप्तव्याहृतिः । अस्य जपात् सर्वसिद्धिर्भवति ॥ ॥ अथ शुक्रोपासिता मृतसञ्जीवनी विद्या । गायत्र्या एकैकपादानन्तरं त्र्यम्बकमन्त्रस्य एकैकपादश्च । ततश्च गायत्र्याः प्रथमपादानन्तरं सुगन्धिं पुष्टिवर्द्धनम् ।
द्वितीयपादानन्तरं उर्वारुकमिव बन्धनात् ।
तृतीयपादानन्तरं मृत्योर्मुक्षीयमामृतात् ।
अस्य ध्यानम् ।
"स्वच्छं स्वच्छारविन्दस्थितसुभयकरे संस्थितौ
पूर्णकुम्भौ
द्वाभ्यामेवाभयाभे निजकरकमले दौ घटौ
नित्यपूर्णौ ।
द्वाभ्यां दौ च स्रवन्तौ शिरसि शशिकला
चाम्रतेः स्रावयन्तं
देहं देवो दधानः प्रदिशतु विशदाकल्पजालः
श्रियं वः ॥"
एवं भावयित्वा प्रणवादिन्यासकाय रुद्राय नमः । इत्यनेन पूजयेत् । अस्य जपात् सर्वसिद्धिः । इत्यागमतत्त्वविलासः ॥ (तथा च ब्रह्मवैवर्तपुराणे प्रकृतिखण्डे ४५ । ११ ।
"महाज्ञानञ्च गोप्यञ्च मृतसञ्जीवनीं पराम् ।
महाज्ञानयुतां साध्वीं प्रवदन्ति मनीषिणः ॥"
(स्त्री । यथा, मार्कण्डेये । २४ । ४२ ।
"ततः कुवलयाश्वं तं समाश्वास्य शुभक्रमः ।
कथयामास ततसर्वं मृतसञ्जीवनादिकम् ॥)

मृतस्नातः, त्रि, (स्नातिबन्धादीनामन्यतमस्मिन् मृते सति मृतमुद्दिश्य विधिना स्नातः ।) मृतोद्देशेन स्नातः । तत्पर्यायः । अपस्नातः २ । इत्यमरः । ३ । १ । १६ । मृतमुद्दिश्य मृतस्नाने जने । संस्कारार्थं स्नापिते मृते । इति स्वामी । इति तट्टीकायां भरतः ॥

मृतस्नानं, क्ली, (मृतमुद्दिश्य स्नानम् ।) मृतोद्देशेन स्नानम् । तत्पर्यायः । अपस्नानम् २ । इति हेमचन्द्रः । ३ । ३६ ॥

मृतस्रमोक्ता, [ऋ] पुं, (मृतवत् स्वराज्यधनादिकं मुञ्चतीति । मुच् + वासरूपोऽस्त्रियाम् । ३ । २ । ९४ । इति पक्षे ट्रच् ।) राजर्षिः । इति हेमचन्द्रः । ३ । ३७० ॥

मृतामदं, क्ली, (मृतः मदः आमदः अस्मात् ।) तुत्थम् । इति शब्दचन्द्रिका ॥

मृताजकं, क्ली, (मृतमाजयति भूषयतीति । अज् + णिच् + ण्वुल् ।) आढकी । इत्यमरः । २ । ४ । १२१ ॥ (तथास्य पर्यायः ।
"सौराष्ट्री तुवरी कांची मृताजकसुराष्ट्रजे ।
आढकी चापि सा ख्याता मृतुक्षा च सुरमृत्तिका ॥"
इति भावप्रकाशस्य पूर्वखण्डे प्रथमे भागे ॥)

मृतिः, स्त्री, (मृ + क्तिः ।) मरणम् । इति हेमचन्द्रः । २ । २३६ । (यथा, श्रीमद्भागवते । ६ । १४ । ५४ ।
"परे तु जीवत्परस्य या मृतिः
विपर्ययश्चेत्त्वमसि ध्रुवः परः ॥"
यथास्या विषयः ।
"यो गौरवर्णो विदधाति कार्यं
कृष्णोऽपि गौरत्वमुपैति यत्र ।
तथा मृतिं याति नरप्रकृत्या
शोकं विहाय जडतोऽपि यो वै ॥